

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראל זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֶמְדָּת יָמִימִים HEMDAT YAMIM

תולדות תשע"ה

פרשת שבוע

"(לא) ענין של השקפה"

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

חז"ל מסרו בידנו כלל "א"ר אלכסנדר: גדול כחן של מוציאי מעשרות שהן הופכין את הקללה לברכה, אתה מוצא כל מקום שכתוב בתורה **השקיפה** לשון צער הוא... אמר רבי אלכסנדר: גדול כחן של מוציאי מעשרות, שהם הופכים דבר ארוה לברכה, שנאמר **השקיפה** ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך" (שמות רבה (וילנא) פרשת כי תשא פרשה מא). רש"י חזר על רעיון זה במילים פשוטות יותר "כל **השקפה** שבמקרא לרעה חוץ מה**שקיפה** ממעון קדשך (דברים כו טו), שגדול כח מתנות עניים שהופך מדת רוגז לרחמים" (בראשית י"ח טז). גם בפרשתנו אנו מוצאים:

"וַיִּשְׁקֹף אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעֵד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וַיִּנְהַה יִצְחָק מִצַּחֲקוֹ אֶת רַבְּקָה אִשְׁתּוֹ" (שם כ"ו ח)

בדברינו השבוע נעסוק רק במקורות בהם נוקט הכתוב לשון הכוללת **השקפה מן החלון** וננסה להסביר את הקשר ביניהם ואת הקשר לכלל שלימדונו חכמים.

המקור הראשון כאמור נמצא בפרשתנו.

השני נמצא בספר שופטים שם הכתוב מתאר את אסירא החולקת את דאגותיה עם רעותיה השרות:

"בְּעֵד הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וַתִּיבֵב אִם סִיחָא בְּעֵד הָאֶשְׁנֹב מְדוּעַ בְּשֵׁשׁ רִבּוֹא לְבוֹא מְדוּעַ אֶחְרוּ פְּעָמֵי מְרַבּוֹתֵי" (ה' כח).

השלישי נמצא בספר שמואל ב' שם מתאר הכתוב:

"וַהֲיָה אֲרוֹן יְקֹנָק בָּא עִיר דָּוִד וַיִּמְכַּל בֵּת שָׂאוּל נִשְׁקָפָה בְּעֵד הַחֲלוֹן וַתֵּרָא אֶת הַמֶּלֶךְ דָּוִד מְפֹזֵז וּמְכַרְכֵּר לְפָנָיו יְקֹנָק וַתִּבֹּז לוֹ בְּלִבָּהּ" ו'.

הרביעי נמצא בספר מלכים ב':

"וַיָּבֹאוּ יְהוָה יִרְעָאֵלָה וַאֲיִזְכָּל שְׁמֵעָה וַתִּשְׁמַע בְּפוּךְ עֵינֶיהָ וַתִּיטֵב אֶת רֵאשֶׁה וַתִּשְׁקֹף בְּעֵד הַחֲלוֹן"'

כל המקורות הללו עוסקים במישרים או בעקיפין בדברים שהצניעות יפה להם, קשרים בינו לבינה. לגבי המקור הראשון הדברים פשוטים. לגבי המקור השני, המשך דבריה של אסירא מוכיח זאת: "חֲכָמוֹת שְׂרוּחֶיהָ תַעֲנִינָה אִף הִיא תִּשְׁיב אֲמָרֶיהָ לָהּ: הֲלֹא יִמָּצְאוּ יְחִלְקוּ שְׁלָל רַחֵם רַחֲמֶיהָ לְרֵאשׁ גִּבֹּר שְׁלָל צְבָעִים לְסִיחָא שְׁלָל צְבָעִים רַקְמָה צְבָע רַקְמֶיהָ לְצִנְאוֹרֵי שְׁלָל" (שופטים ה' כט-ל). המקור הרביעי גם הוא עוסק בכך שהרי איזבל מנסה לפתות את יהוא ובכך להציל את נפשה. נשאלת השאלה האם גם המקור השלישי עוסק בנושא זה? לטענתנו גם טענתה של מיכל שייכת לתחום זה. מיכל כועסת על דוד על כך שלקח נשים נוספות. מיכל אשתו הראשונה של דוד, שהפכה אותו לחתן המלך והצילה את חייו גם במחיר סכסוך קשה עם אביה, חזרה לביתה לאחר שנים קשות אצל פלטי בן ליש ומצאה שדוד לקח לו לאשה לפחות שתי נשים נוספות, אביגיל ואחינועם. מעמדה של מיכל כאשת דוד היחידה וכמי שאמורה להיות אמה של מלכות נפגע. היא טוענת שהנשים החדשות הן רק בבחינת אמהות=שפחות והיא רק היא במעמד של גבירה, אשת המלך. (המעוניינים לקרא את המאמר השלם בנושא זה יפנו למשרדי ארץ חמדה, (אפשר גם במייל ל-info@eretzhemdah.org) מדוע השקפה זו היא לרעה, נסביר זאת בדרך הבאה. יש דברים שהצנעה יפה להם. גם בלעם הרשע הבין זאת ושיבח את עם ישראל על הקפדתו בענייני צניעות "מָה טָבוֹ אֶהְלִיךְ יַעֲקֹב מִשְׁפָּנְתֶיךָ יִשְׂרָאֵל" (במדבר כ"ד ה) וכהסברו של רש"י בעקבות חז"ל שם "על שראה פתחיהם שאינן מכוונין זה מול זה". מכאן נלמדת גם ההלכה של היזק ראייה מבעד לחלונות.

ההשקפה בעד החלון היא מה שמכונה היום "מציצנות". תופעה שיש לגנותה על כל הופעותיה בעיקר באמצעי התקשורת החל מתוכניות ה"ריאליטי" וכלה במדורי הרכילות שקיימים לצערנו גם באמצעי התקשורת של הציבור הדתי ואפילו התורני.

הבה נתפלל כי נזכה לשוב לברכה "מָה טָבוֹ אֶהְלִיךְ יַעֲקֹב מִשְׁפָּנְתֶיךָ יִשְׂרָאֵל" על כל משמעויותיה ובכך נזכה להפוך את הקללה לברכה.

לע"נ

רבי יעקב בן אברהם ועיישה
וחנה בת יעיש ושמה
סבג ז"ל

לע"נ

ר' מאיר בן
יחזקאל שרגא
ברכפלד ז"ל

לע"נ

מרת שרה ונגרובסקי
בת ר' משה זאב ע"ה
נלב"ע י' בתמוז תשע"ד

לע"נ

הרב יוסף מרדכי
שמחה שטרן ז"ל
נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד

לע"נ

הרב אשר וסרטיל ז"ל
נלב"ע
ט' בכסלו תשס"ט

לע"נ מר שמואל שמש ז"ל, חבר הנהלת 'ארץ חמדה', נלב"ע י"ז בסיוון תשע"ד
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

Eretz Hemdah

2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה, ע"ר

רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

www.eretzhemdah.org info@eretzhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

שנת השבע

זה הזמן שלך

חמדת הארץ - שנת השבע

טיפול בעציצים בשנת שמיטה

שאלה

יש לי עציצים בבית/ במרפסת . בבית יש שכנים מתחתי - האם בשנת השמיטה יהיה ניתן להזיזם ? כנ"ל במרפסת - רק שבמרפסת אין מתחת למרפסת שכנים . אלא בטון / פרחים . האם מותר להזיזם בשביעית ? כמו כן יש לנו סחלבים - כשיש פרחים הם בתוך הביית . כשהפרחים נושרים אנחנו מוציאים למרפסת לשמש וכו' . מה דינם ?

תשובה

- א. להזיז עציצים בתוך הבית מותר¹.
- ב. אם המרפסת מקורה אזי מותר להוציא אליה עציצים, גם אם אין מתחתיה שכנים², כי דינה כבית³.
- ג. לדעת החזון איש אסור להוציא עציצים בשמיטה ממקום שיש בו תקרה למקום שאין בו תקרה, כיון שזה תולדה של זורע⁴, ולעומתו הרב יחיאל מיכל טוקצינסקי⁵ והרב צבי פסח פרנק⁶ התירו להסיר את התקרה מעל העציץ. מדברי רבי שלמה זלמן אויערבך נראה שבמקרה שההוצאה נועדה לצורך הזרעים, צריך להחמיר ולא להוציא למקום שאינו מקורה⁷, אך לדבריו ניתן להעביר את העציץ החוצה בלילה, כי אז זה רק גרמא שיועיל רק כשתבוא השמש⁸. לכן נראה שהעצה הטובה היא להוציא את הפרחים למקום פתוח בלילה בשעה שאין שמש.

¹ גם לפוסקים הסוברים שבתוך הבית זה מחובר, כאן זה מותר, כיון שלא משנים את רמת היניקה אם קיימת.

² כיון שהפסק של אויר מתחת למרפסת נחשב כהפסק - מנחת שלמה חלק א סימן מא, אות ב.

³ יבואר בהערות הבאות.

⁴ חזון איש שביעית סימן כב אות א (עמוד 294)

⁵ ספר השמיטה עמוד יז (פרק ג, אות ו, ואות ח,) הוא מתיר גם להוציא את העציץ מהבית החוצה.

⁶ הר צבי זרעים חלק ב סימן לד (עמוד פד - פה) מוכיח מירושלמי שהסרת התקרה אינה כלולה באיסור זורע, וכמו כן לא ניכר כלל שעושה מעשה זריעה, לכן אין איסור בזה.

⁷ במנחת שלמה (א, מא, אות ג) מביא ר' שלמה זלמן אויערבך מאירי שאוסר בשבת להעביר עציצים למקום שבהם יחשבו כזרעים, ולכן אסור גם בשמיטה. לגבי החזון איש שהובא לעיל, הוא כותב שאולי הוא מתכוון כאשר הכוונה היא להועיל לזרעים כמו במקרה דנן, וכותב שוודאי שאם אין כוונתו להשבית את הזרעים באופן זה, הדבר מותר, כמו בשבת שמותר לפתוח חלון או אור מול צמחים לצרכים אישיים, וכשאינו מתכוון לצורך הצמחה.

⁸ בהמשך דבריו ר' שלמה זלמן אויערבך כותב שבליילה כיון שזה רק גרמא נראה שמותר אפילו לצורך הצמח (והוא מסתפק בדבר זה, אך נראה מדבריו שהוא נוטה להתיר).

מכון "ארץ חמדה" שמח להזמין את הציבור ליהנות מתכנית הלימודים החדשה "שמיטה זה הזמן שלך"

מידי שבוע יישלח לנרשמים השיעור השבועי הכולל 4-6 יחידות לימוד,

סיכום ומבחן לחזרה עצמית, באמצעות הדוא"ל.

הרשמה בכתובת: shmita@eretzhemdah.org

אנו מאחלים לכם לימוד פורה, מעניין, מעמיק ומועיל שיעצים את שנת השבע של כולנו.

תנ"ך אותנו

shmita@eretzhemdah.org

לכניסה לשיעור

שיעור מס' 1

שמיטה בזמן הזה: מדאורייתא או מדרבנן?

השאלה אם השמיטה נוהגת בזמננו מדאורייתא או מדרבנן, היא שאלה משמעותית ביותר, ותהיה לה השפעה כמעט על כל נושא שנלמד במשך השנה. בין היתר, תהיה לכך משמעות במקרים של ספקות, או במחלוקות הלכתיות, כי ביספק דאורייתא יש להחמיר, בעוד שביספק דרבנן ניתן להקל.

חמדת הדף היומי

תנאי בחליצה

הרב בצלאל דניאל

יבמות (נג) – רב אשי מסביר שהתנאים נחלקו בשאלה האם יש תנאי בחליצה או לא. למה שתנאי לא יועיל בחליצה?

לפני שאנו שואלים את השאלה הזאת, שמא יש לשאול את השאלה ההפוכה – למה אפשר להתנות תנאים על דברים אחרים? תוספות (כתובות נו ד"ה הרי) שואלים על מצבים בהם אדם עושה פעולה (לדוגמה – מקדש אישה) בתנאי, אך אומר את התנאי שלא כדין. ההלכה היא שהחלות חלה (האישה מקודשת), בלי התנאי. שואלים תוספות – גם אם התנאי לא נעשה כראוי, הרי שרצונו היה להחיל את החלות (במקרה שלנו – לקדש את האישה) בתנאי מסוים. אם כן למה שתהיה מקודשת? מתרצים התוספות – אילולא חידוש התורה, תנאים לא היו עובדים בכלל. מי שרוצה להשתמש בתנאים צריך להשתמש בהם נכון, אחרת התנאי לא יפעל את פעולתו.

מהי הכוונה?

נדמיין תורה בלי האפשרות של התנאי. אדם מקדש אישה בתנאי שתבוא אתו לירושלים באותו ערב. האישה מקודשת מיד, מכיוון ששום דבר לא מעכב את הקידושין שלה. הרצון החיצוני שלו, שהקידושין יחולו רק בתנאי שילכו לירושלים אינו רלוונטי. מבחינת ההלכה כל שקרה פה הוא שאדם קידש אישה, וגילה שיש לו רצונות אחרים. אך הם לא משנים את הדין הפשוט – האישה מקודשת.

באה התורה וחדשה את דיני התנאים. אם עד כה הקידושין היו חלים על ידי נתינת הטבעת, עתה האדם יכול לקבוע שצריך לקרות דבר נוסף, ורק אז יוכרע הקידושין חלו או לא. רק בערב, כאשר יתברר אם הלכה עמו לירושלים, נוכל לדעת האם הקידושין חלו או לא.

מה המשמעות של הדבר הזה –

שלאדם ניתנה האפשרות לנתק בין מעשה הקידושין (נתינת הטבעת) לבין חלות הקידושין, שפתאום מותנית בדבר חדש. אדם עושה פעולת קידושין, ובמקום שיפעלו קידושין, הם תלויים ועומדים. דבר דומה יש בשליחות – ראובן שלח את שמעון לקדש אישה. שמעון ביצע את פעולת הקידושין, אך חלות הקידושין לא חלה עליו, אלא על ראובן משלחו. שוב – יש כאן חידוש שיש יכולת לנתק בין פעולת הקידושין לבין החלות שלה. הגמרא בכתובות (עד) אומרת שמה שאי-אפשר לשלוח שליח לעשות, אי-אפשר להתנות עליו. הרעיון הוא בדיוק זה – רק דינים בהם ניתן להפריד בין המעשה לבין החלות מאפשרים שליחות ותנאי.

אך מהו הכלל? כיצד נבחרין בין הדברים בהם ניתן לנתק בין המעשה והחלות והדברים בהם אי-אפשר?

בגיטין (כב) נאמר במשנה שקטן יכול לכתוב גט. מסביר רב הונא שגדול צריך להיות עומד על גביו. ביארו התוספות שהגדול מלמד אותו איך לכתוב את הגט. שואלים התוספות – אז למה קטן לא יכול לחלוץ, הרי מספיק שגדול יעמוד על גביו? ועונים – כאשר הקטן כותב את הגט, אנו מבינים שכנראה שהבין את שהסברנו לו. אבל כשהוא חולץ, אין אינדיקציה ממעשה החליצה להבנת משמעות הפעולה.

הקשו כמה מגדולי האחרונים (הגר"ח מבריסק, עונג יו"ט ועוד) – למה עניין את תוספות דווקא הדוגמה הזאת, של חליצה? למה לא שאלו, לדוגמה, למה אי-אפשר ללמד קטן להקנות, או לקדש אישה?

הסביר העונג יום-טוב (אותיות ב-ג) שיש שני סוגי חלויות. יש חלויות בהם צריך רצון – בכדי להקנות משהו, יש לרצות בכך. בכדי לקדש אישה, צריך רצון שאישה זו תהיה מקודשת לו. יש חלויות בהם אין צורך ברצון, אלא רק בכוונה. בחליצה, היבם לא צריך לרצות להתיר אותה לשוק, אלא רק להתכוון לחלוץ. מסכם העונג יום-טוב – בדינים בהם יש צורך ברצון, לא יעזור לנו שגדול יעמוד על גביו, מכיוון שקטן לא יודע לכוון את הרצון. אך בדינים בהם אין צורך ברצון, אלא רק בכוונה, אפשר ללמד את הקטן להתכוון.

ומניין ידעו תוספות שבחליצה אין צורך ברצון?

מהדין שלנו – שאין תנאי בחליצה. בכל דין בו יש צורך ברצון – יועיל בו תנאי. מכיוון שאם אדם קידש אישה בתנאי שתיתן לו כסף, מה שמעכב את החלות הוא רצונו, שטרם הגיע להשלמה. כאשר היא תיתן לו את הכסף, אזי רצונו יתמלא, ותהיה מקודשת. אך יבם שחלץ לאישה בתנאי שתיתן לו כסף, אמנם רצונו הוא שההיתר שהוא מתיר אותה יפעל רק אם תיתן לו את הכסף, אך היא מותרת מיד, מכיוון שממד הרצון האישי לא רלוונטי כשמדובר בחליצה, אלא רק כוונת מעשה החליצה. (כמובן שאם החולץ לא יתכוון למעשיו כלל, לחליצה לא תהיה כל תוקף. אנו מניחים שהוא מתכוון לחלוץ, אך רצונו הוא שהחליצה תחול באופן, בתנאי, מסוים. הלכך החליצה תקפה, ורצונו לא מעסיק אותנו. שלא כקידושין גיטין וקניינים ודומיהם, בהם הרצון קריטי, ואם רצונו לא יתקיים – לא תהיה חלות למעשה).

נמצאנו למדים שרק בדברים הדורשים רצון יש יכולת להתנות, ואילו בדברים בהם יש רק צורך בכוונת הפעולה – אין יכולת להתנות.

שאלה זו רלוונטית מאוד לדיון האם אפשר להתנות על מצוות. נביא דוגמה אחת –

בחוף לארץ היה מאוד מקובל להתפלל ערבית לפני צאת הכוכבים, ופעמים שאפילו לפני השקיעה. השאלה שעלתה – אז מה עושים עם ספירת העומר. הרשב"א (בתשובות חלק א, רלה) הביא מנהג בשם רש"י, לספור עם הציבור ללא ברכה, ולאחר מכן, אם יזכור, יברך ויספור שוב. הרשב"א תקף את המנהג עד כדי שפקפק האם רש"י באמת אמר כזה דבר, מכיוון שמנהג זה לא פוטר כלום – אם הספירה מבעוד יום אינה ספירה, מה העניין לספור? ואם הספירה מבעוד יום נחשבת, מה ההצדקה לברך על הספירה בלילה?

אף על פי כן, השולחן-ערוך (תפט, ג) הביא את המנהג בשם רש"י. והרמ"א כתב שם שצריך להתכוון שלא לצאת ידי חובת הספירה שספר ביום.

האחרונים (מג"א, ט"ז ועוד) תמהו על השולחן-ערוך – איך הוא יתרץ את קושיית הרשב"א? ותירצו שיוכל להתנות על הספירה שספר ביום – אם ישכח לספור מאוחר יותר – יצא בדיעבד עכשיו. אך אם יזכור – הרי שהתנאי יבטל את המצווה שקיים כרגע. אך לפי העונג-יו"ט אין אפשרות להתנות על הספירה, מכיוון שהספירה דורשת כוונה, ולא רצון, התנאי לא יכול לעכב את קיום מצוות הספירה.

הגר"ח מבריסק כתב דברים דומים על התלבטות אחרת שעלתה בקהילתו –

היו שני אתרוגים. האחד ודאי כשר, אך לא מהודר. השני מהודר מאוד, אך נפל ספק בכשרותו. הצינו שייטול את הכשר בתנאי – אם השני פסול – הרי שקיים את המצווה כרגע. ואם השני כשר – לא יצא ידי חובה בנטילת הכשר, אלא במהודר שייטול אחריו.

אמר הגר"ח – זה לא עובד. נטילת לולב תלויה בכוונה, לא ברצון. לכן אין יכולת להתנות על נטילתה. ממילא האפשרות היחידה היא לעשות הפוך – ליטול את המהודרת, ואח"כ את הכשרה. אך אם יעשה כך, ויתברר שהמהודר הוא הכשר – הרי שהפסיק בין הברכה והנטילה! לכן אמר הגר"ח שאין מה לעשות, יאלצו ליטול את האתרוג הכשר בלבד.

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים – משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישי, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

חמדת החינוך

הרב יוני לביא, מנהל מוקד "חברים מקשיבים" לנוער [טל': 54-5000-1599 בכל ערב, ובאתר: makshivim.org.il] ופעיל ב'לב אבות' - קו יעוץ להורי מתגורים [טל': 02-9973232 ובאינטרנט levavot.org.il]

במקום לאחל "בקרוב אצלך..."

מהי הדרך הנכונה למצוא בן זוג? מה השיטה המוצלחת לגלות מי המיועד לכם? מסיפורי האבות אנחנו לומדים שאין תשובה אחת נכונה לשאלה הזו. אין בהם אחד שזכה למצוא את זיווגו בדרך שמצא השני. יצחק ורבקה הכירו בדרך הישנה והמוכרת של 'שידוך' (כל הזכויות שמורות לאליעזר). אצל יעקב ורחל זה התחיל באהבה ממבט ראשון על הבאר בחרן. יעקב ולא התחתנו בגלל תרמית של חותן נכלולי שבליל הכלולות החליף ברוב חוצפתו את הכלה. על ההיכרות של אברהם ושרה איננו יודעים הרבה, מלבד העובדה שהם היו קרובי משפחה. לא מן הנמנע שהכירו כבר מילדות בשכונה באור כשדים. אז מה המסקנה, אתם שואלים? ייתכן שאין כזו, או שאולי מגוון האופציות מלמד שכל הדרכים כשרות בדרך למטרה המקודשת (תרתי משמע). הזמן וההתקדמות הטכנולוגית אף פתחו בפנינו אפשרויות נוספות. בשנים האחרונות שודרגו היכולות בזכות אתרי ההיכרות ברשת. 'אהבה ממסך ראשון' הפכה לדרך נפוצה להגיע אל החופה, כשלזכותה נזקפות אלפי חתונות בשנה והמקלדת עוד נטויה.

מה משמח בהלוויה?

ולמרות כל זאת אחוזי הרווקות מעולם לא היו גבוהים יותר. הכמות העצומה של עשרות אלפי רווקים ורווקות רק במגזר הסרוג מחייבת את כולנו לחשבון נפש ולקחת אחריות אישית להתמודדות עם האתגר. לא מזמן פגשתי ידיד ותיק ורווק עתיק בהלוויה של מכר משותף. אי אפשר היה להתעלם מן החיוך הקורן שעיטר את פניו. במענה לגבותי המורמות הסביר בפשטות: "סוף סוף אני מגיע למקום בו לא מאחלים לי כל הזמן 'בקרוב אצלך'..." מסתבר שנדרש מאיתנו קצת יותר מאשר איחולים ערטילאיים חסרי תוחלת או התעניינות 'פולניתי' במצבו הזוגי. זה לא עוזר ורק מעיק ומציק. יש משהו אחר ש(כמעט) כל אחד יכול לעשות למען הקמת עוד בתים בישראל. מה? להציע. פשוט להציע.

יש לך את זה!

בניגוד למה שחושבים בטעות כמה אנשים, אין צורך בשום כשרון מיוחד כדי להכיר בין בחור ובחורה. אין חובה להיות מצויד בדוקטורט בזוגיות ואפילו לא להיות נשוי. מה שבכל זאת חייבים אלו ארבעה דברים: א. אכפתיות ב. כמה דקות פנויות. ד. עט ונייר. ד. טלפון. יש להניח שאת כולם יש לכם איפשהו בבית. כמובן, כשמסתערים על המשימה כדאי לעשות את זה בצורה נבונה ויעילה. מה זה אומר?
א. כשאתם מציעים לבחורה/ה להכיר תנו תיאור כמה שיותר מפורט של המיועד. כולל רקע (לימודים, צבא, תוכניות לעתיד), קווי אופי בסיסיים ותיאור חיצוני כללי.
ב. הסבירו למה חשבתם שזה מתאים (אם אין לכם תשובה טובה לשאלה הזו, כדאי לשקול את ההצעה שנית. אמירה כמו "כי הוא בחור נורא נחמד ממשפחה טובה. ואת גם", כמנהג הדודות, לא תקבלו).
ג. תנו אופציה לבירור נוסף אצל עוד אנשים המכירים את המועמד/ת מזוויות שונות. חבר מהצבא, הרב שלו מהישיבה וכדו'.

ד. **זברו בהתלהבות** ונסו ליצור אצלו/ה מוטיבציה. הסעיף האחרון חשוב במיוחד לרווקים מושבעים שנפגשו עם לא מעט צפרדעים. תיאור שנשמע בינוני ומשמים כבר בשלב ההצעה יתקשה לגרום להם להזיז את עצמם.

אמינות ונחישות

אזהרה חשובה: המטרה הנשגבה של בניית בתים בישראל אינה מתירה את האיסור לשקר. גם סתם להגזים ולנפח לא כדאי. אין טעם 'לעבוד' על אנשים רק כדי לגרום להם להיפגש, בפרט שהתרמית תתגלה כבר בדקה הראשונה של הדייט. כמו כן ותרו מראש על 'פנינים' בסגנון "מה איכפת לך להגיד כן, מקסימום תפסיד ערב", או "די עם השאלות שלך. תפסיקי להיות כזו בררנית, עד שלא נפגשים בפועל אי אפשר לדעת". בני אדם אינם קרשים. פגישות סרק כאלו מותרות משקעים וצלקות. מטרת העל שלנו היא 'נישואים בבני אדם', בשי' ולא בסי'.
וזה מה שמוביל אותנו לסעיף האחרון – אל תתייאשו אם זה לא הולך בפעם הראשונה. וגם לא בפעם השמינית. נסו לשפר עמדות ולהפיק לקחים מהצעה להצעה. אומנם, אם אחרי עוד ועוד ניסיונות אתם מגלים שאתם רק מאבדים ידידים ומסתכסכים עם אנשים - עזבו. כנראה הקב"ה חנן אתכם בכישרונות אחרים להועיל לאנושות, לאו דווקא בתחום השידוכים. ולסיום - אם כל אחד שקורא עכשיו את הטור הזה יקבל על עצמו לעצור חמש דקות ולחשוב על הצעה אחת שהוא הולך להציע השבוע (!) אין ספק שייצאו מזה כמה וכמה זוגות מאושרים בבניין עדי עד. אז קדימה, למה אתם מחכים?

המאמר יתפרסם בעלון 'שבת בשבתו'

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ג)

Vienna, Austria

וינה, אוסטריה
שבט תשנ"ג

סמכות הקהל לפטר רב, ממונה על הנוער בקהילה

שאלה

רב שממונה על חינוך הנוער בקהילה ואין לו קהילה או בית הכנסת, האם מותר לפטר אותו אם הוא לא ממלא אחר דרישות מעבידיו?

תשובה

רב הממונה כמורה לחינוך הנוער בקהילה, אין כוח למעבידיו לפטרו ממשרתו, אע"פ שאינו ממלא, לטענתם, אחר דרישותיהם, אבל יש ללכת לבית-דין לדיני ממונות, ושני הצדדים צריכים להעלות את טענותיהם בפני בית-הדין¹, ובית-הדין יפסוק לפי המבואר בשו"ע². אם קיים חוזה מפורש לזמן מסוים, הרי בזמננו, הרשות נתונה לשני הצדדים לנהוג כנראה בעיניהם³, אחרי פקיעת הזמן הקבוע בחוזה.

¹ "אגרות משה" חו"מ ח"א סי' עז.

² שו"ע יורה דעה סי' רמה חושן משפט סי' שלג-שלה (הלכות שכירות פועלים).

³ אמנם נראה מלשון ה"אגרות משה" בכמה מקומות שאין לפטר בלא טענה אף בתום זמן החוזה:

א. "אגרות משה" (חו"מ ח"א סי' עז) "והנה בלא טענה כלל אין יכולין לסלק אף אם נימא כמו שכתב כתר"ה שהיו צריכין למנותו בכל שנה, מכיון שעצם הדין בארתי באורך בתשובה אחרת, ששוכר פועל סתם הוא לכל הזמן שצריך השוכרו, כגון בפעקטארי, וכן הוא בישיבה שהוא לכל זמן שיתקיימו. אך שרוצים לבטל זה מצד המנהג שמחדשין המינוי בכל שנה, להוכיח מזה שמינוהו רק לשנה, ואין זה הוכחה של כלום, כי ידוע שלא אירע שיסלקו בלא טענה, וא"כ שוברו עמו ובטלה ההוכחה ונשאר כעצם הדין שהוא שכור לעולם. וממילא אף שמנהג בתי ספר של הנכרים שהם מסלקין גם בלא טענה, אינו כלום, דישי למיזל בתר מנהג של מקום זה יותר ממנהג המדינה".
ב. שם (סי' עז): "הנה כששכרו מלמד סתם, אם עושה מלאכתו באמונה שהוא מסביר היטב לתלמידים מה שלומד איתם ורואה שיחזרו על המודם כפי הצורך להם ולא יבטלו זמן הלימודים בדברי בטלה, והוא ירא שמיים שהתלמידים ילמדו ממנו להיות שומרי תורה ומצוות, הוא המלמד הראוי להיות מורה ומלמד לתלמידים שאי-אפשר לסלקו. ואף אם בעת ששכרוהו אמרו, שיהיה הרשות בידם לסלק אותו לשנה האחרת אף בלא שום טענה, יש ספק גדול אם יוכלו לסלקו, משום שהדירעקטארן והמנהלים נבררו רק לעשות כדין התורה שהוא לשם שמים. וכיון שלסלק בלא טענה ודאי אינו לשם שמים, אין להם זכות ע"ז ואפשר שאין תנאם כלום. ואם שכרוהו סתם, אף

שהקאנטראקט נתנו רק על זמן כשנה ושנתיים, זה ודאי לא נחשב כתנאי לסלקו כשירצו אף בלא טענה, ואין יכולים לסלקו כשליכא טענה שיזכר ע"פ דין".

ג. שם (חו"מ ח"ב סי' לד): "הנה ברור ופשוט שמי שנתקבל לרב באיזה בימ"ד, וכן ללמד שם שיעורים במשנה או בגמרא או בהלכה, אי אפשר לסלקו לעולם כשאין עליו טענה ברורה שיסכימו ביי"ד של רבנים מומחים, בין מדין שררה בין מדין פועל כמבואר באורך בח"א בחו"מ סי' עה, ואף שנתנו לו כתב מינוי וכתוב שם, שהוא רק על משך איזה זמן, אינו כלום".

אולם מרן הגר"ש ישראלי כתב, בהתייחסו לדברי ה"אגרות משה" בסעיף א, שם מבואר הנימוק "כי ידוע שלא יסלקו בלי טענה, וא"כ שוברו עימו ובטלה ההוכחה (היינו ההוכחה ממה "שיש מנהג שמחדשים המינוי בכל שנה"), ונשאר בעצם הדין שהוא שכיר לעולם", עכ"ד, היינו שמסתמך על המנהג הידוע שאין מסלקים בלי טענה, שמזה מתברר לדעתו, ש"הנהג שמחדשים המינוי בכל שנה" הוא רק מבחינה פורמלית, מבלי לייחס לזה משמעות של מינוי זמני, וא"כ אין דבריו אמורים אלא במקום שהמנהג "הידוע" הוא שהמינוי הוא לעולם, אך הן לא מקובלים הדברים בזמננו, שמתיחסים לחוזה שנערך בין הצדדים כבעל תוקף של ממש, שעל כן ברור שבזמננו (וכן במקום שאין שום נוהג מגובש, כגון בקהילה חדשה), אחרי פקיעת הזמן הקבוע בחוזה הרשות נתונה לשני הצדדים לנהוג כנראה בעיניהם. שהרי מה שכתב "שבעצם הדין שהוא שכיר לעולם" אינו אלא מפני שיש לראות את המנהג הקבוע בדרך כלל כמותנה במפורש שהוא "שכיר לעולם", אבל כשאין מנהג קבוע מעין זה, כי אז ודאי שיש לחוזה תוקף מחייב.

[עיי' ב"חנתם סופר" או"ח סי' רו "נהי דכותבים זמן בשטר הרבנות, היינו לטובת הרב המושכר, שיהיה יכול לחזור בו אחר כלות הזמן, אבל הקהל אין בידם לחזור אפילו ככלות הזמן אלא במקום שנהגו". נראה שגם אם המנהג לפטר אחרי כלות זמן אזלין בתר המנהג, עיין בענין זה מקורות נוספים בספר "דיני עבודה במשפט העברי", ד"ר שילם ורהפטיג, ח"ב עמ' 536 ואילך, וכן ב"ישכיל עבדי", חו"מ ח"ד סי' ג סעיף א].

והוסיף עוד מרן הרב ישראלי: "י"ל לענ"ד שגם במקום שיש מנהג ידוע, ששכירות סתם היא לעולם, כל שהותנה במפורש שהמינוי הוא לזמן, יש לראות זאת כהסכמה וכיתור על המנהג, מכיון שהכלל בדינו בדבר שבממון תנאו הוא קיים, כר' יהודה (כתובות נא ע"א), ולא יהא עדיף מנהג על חיוב שהוא מן התורה. ומצינו תנאי של מינוי מלמד לזמן (סי' שלג סעיף ב' ברמ"א ועוד) ובתשובת הרמ"א (סי' נ): "וכבר ידוע שדין מלמד כדין פועל". ודו"ק.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

יצא לאור! שו"ת במראה הבזק, חלק שמיני.

תשובות לשאלות מרבני הגולה. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכיה דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".

